

Đorđe Vasiljević

Dosije
ATILA

Copyright © 2018, Đorđe Vasiljević
Copyright © ovog izdanja 2022, LAGUNA

Fotografija na korici knjige: Igor Čoko

Dosije
ATILA

Sadržaj

Oče.	9
Prvo poglavlje: DETINJSTVO	11
Drugo poglavlje: DEČAŠTVO	49
Treće poglavlje: MLADOST	83
Četvrto poglavlje: ČEKAONICA.	167
Prva godina – Zatvorski pacov	169
Druga godina – Ludak	197
Treća godina – Otac i PNS	223
Četvrta godina – Muž i begunac (u pokušaju)	236
Peta godina – Seljačka mlada	255
Šesta godina – Nesuđeni terorista	272
Sedma godina – Zaboravljeni i pravda	283
Osma godina – Odmetnik	292
Deveta godina – Nada i ambis	305

Peto poglavlje: ZAPISI IZ ČELIJE BROJ 12.	323
Prvi čin – Tragedija 2011, 2012, 2013.	325
Drugi čin – <i>Happy End</i> 2013, 2014, 2015.	340
Epilog	369
Odgovori za zaborav	373
<i>O piscu.</i>	375

OČE

Oče, ti koji si cepao moje pesme
Oče, ti koji si smatrao da si greška
znaš li dok si me surovo učio šta se ne sme
koliko ti je ruka bila teška?

Oče, tebi što mi uništi maštanja tolika
Oče, tebi što si mi iz obesti radio svašta
Oče, tebi čija sam hvala Bogu samo likom slika
moje sazrelo srce možda oprašta.

Oče, što si mi kandžijom slamao duh i leđa
Oče, što si se smejao mojim suzama malim
znaj i danas da me to vređa
al' više te ne mrzim samo žalim.

Budi ponosan na sebe, oče
samo si ti u julu mogao da mi slediš srce i dah
i budi zahvalan mojim slabostima što me koč
jer ja danas više ne osećam strah.

I na kraju dok gledaš dno nove flaše
a ja te se retko setim s bolom
znaj više boli prokletstvo roda našeg
što unuč, sin i ti ne sedite za istim stolom.

Prvo poglavlje

DETINJSTVO

Rodio sam se u petnaest do devet uveče. Šezdeset dva visok, skoro pet kila težak. Čim sam izašao na ovaj svet, prvo su me udarili, a tek onda zagrlili. Babica me je donela umotanog i sa vrata sobe u kojoj je ležalo desetak porodilja uzviknula: „Čije je ovo veliko?“

Izmorena od porođaja, ali ipak sa osmehom, majka je podigla ruku, onako kao u školi. Babica me je pružila na dojenje i uzela da popravlja sterilne bele bolničke čaršave, gundajući na prisutne.

Dok su me nosili u rukama na hranilište, nisam ni mogao da pretpostavim da će mi ceo život na ovoj farmi životinja prolaziti u druženju sa batinama, glađu i pijanicama.



Nečije ruke su me podigle, probudivši me tek što sam zaspao. Kao i obično kada me uznemire, propratio sam to glasnim urlikanjem. Ruke su me uskoro predale nekim drugim, grubljim. Ogromna glava se nadvila nad mene, dodirnuvši mi čelo masivnim brkovima. Začudo, iako su me ogrebali, umesto da

se zacenim, ućutao sam se osetivši neku snažnu umirujuću energiju. Iz pozadine je dopirao nečiji ulizički glas: „A da vidite, družo Prki, on već sada zna da ste mu vi đed.“



Bacakali su me od jednog do drugog kao loptu i uporno cma-kali. Zatim su me predali ocu, koji nije znao šta tačno da radi sa mnom, a najviše se trudio da mu ne ispadnem. Na kraju sam završio u sigurnom majčinom naručju, dok je bulumenta moje porodice, zaboravivši na tren na mene, raspravljala o mom imenu. Prvo je moja majka rekla: „Meni i Leki se sviđa Željko.“

Zatim su svi pogledali u mog pradedu, a njenog dedu, koji se narogušio. „Šta pričaš to, Minja, zar srpsko dete, a ustaško ime, to ne biva. Bar ne dok sam ja živ. Ajde, dogovorite se vi opet, samo bolje ovaj put.“ Otac i mati se pogledaše. „Neka bude onda, deda, po tebi.“ Pradedu prepredeno začkilji dok se kao snebivao: „Pa dobro, deco... Ako vi tako hoćete... Ja se neću buniti.“

Tu se umeša i moj otac Leka: „Onda je rešeno, zvaće se Đorđe.“

Svi su odjednom počeli da skaču od radosti, nanovo se gr-leći, a ja sam jedva dočekao da me babica odnese iz te gungule. Iza mene je ostao čopor da slavi ime koje će u godinama što će uslediti mnogi zalud uzimati u usta.



Prve napukline kod Leke počele su da se otvaraju dok je raz-nosio noću novine po šumama i gorama naše zemlje ponosne. Sam u kabini zastave petotonca, imao je vremena da razmišlja. Iz ture u turu rađala mu se svest o tome šta je mogao postati, a gde se nalazi sada i u kakvu budalaštinu je hitao. Na sve to

do očaja ga je dovodilo odbacivanje oca i majke. Nekako bi sve ostale kockice došle na mesto, samo da su mu oni pružili podršku – iznova mu je ključao tihi glas u lobanji. Tako je i počeo da pije, da utiša glas. Prve čašice su mu bile odvratne, sledeće spas, a poslednje su ga milovale blagoslovom zaborava. Zbog toga ga je Minja, koja je iz dna duše mrzela alkohol zbog traume iz detinjstva kada joj je stradao brat, u par navrata tako pijanog „pomilovala“ kristalnom činjom, staklenom flašom koka-kole i sličnim sitnijim posuđem i pokuštvom koje joj se nalazilo pri ruci. Iz tog vremena je Leki ostala uspomena za ceo život u vidu čvoruge koja bi mu se zacrvenela svaki put kada bi se iznervirao. U jednom trenutku je shvatio da mu se nikako ne isplati da u određenom stanju dolazi kući, pa je počeo da se trezni kod poznanika na celovečernjim partijama pokera. Da je bio dobar igrač, i nije. Ali su ga vadili brzi prsti, bezobrazluk i urođena snalažljivost. Sve dok ga nisu uhvatili. A tada je njegov ceh platila Minjina skupocena bunda koju je dobila od oca za punoletstvo. Naravno, kako je Minja to saznala, naplatila je svoje krzno muževljevim izbacivanjem iz kuće. I to je bio definitivni početak kraja njihovog braka.



„Minja, otvori jebena vrata da ih ne razvalim!“

Sa druge strane mu je stigao odgovor: „Aman, čoveče, idi, okani me se! Podnela sam zahtev za razvod, gotovo je!“

Leka, gluv od besa, nastavi da ponavlja kao pokvarena ploča: „Otvaraj jebena vrata!“ Počeo je da ih gura, a hodnikom se razlio zvuk krckanja drveta.

„Leko, upozoravam te!“, panično zaurla Minja. „Razvali ih i ubošću te!“

Kao bik u koridi tek što mu se manulo crvenom maramom pred rogovima, on nalete na drvo ispred sebe i zajedno s njim

uz pucanje štoka pade u omaleni hodnik garsonjere. Nije još ni zemlju dodirnuo, kada ga dva brza oštra biča presekoše iznad levog bubrega. Zastenjao je, pogledavši uz muku ka njoj. A ona je, očiju prepunih suza, stajala ispred njega sa onim nožem iz čizme. Tiho, kao svečanu mantru, izgovorila je: „Izađi, Leko, molim te, zaklaću te...”

Gledao je u nož. Pred očima mu prolete *Dvadeseti oktobar* i jedna predivna noć. Ustao je polako, pridržavajući se za deo tela gde se po odeći širila grimizna fleka, i bez reči izašao.

Minja povika za njim: „Idi, čoveče, u bolnicu!” Tek tada je čula sina iz kreveca kako plače. Uze ga u naručje i prvi sati novog dana zatekoše majku i dete kako se teše u zajedničkim suzama.



Probudio sam se usred noći. Nisam bio gladan. Nisam se upišio. Majka je bila pored mene, napipao sam je rukom. Zaspala je dok me je uspavljivala u svom krevetu. Osetio sam vrućinu. Kao da me je nešto peklo. Ne onako jako ali kratko kao onda kada me je zbog nečeg bolela noga, već slabije ali neprekidno. Na licu sam drugom rukom napipao nešto mekano, vođeno i odmah počeo da se derem. Majka je skočila, pogledala me, a zatim se odmah uhvatila za telefon i čim je dobila vezu, počela je panično da viče: „Tata! Đorđe ima boginje! Šta da radim!?”



Sedeo sam u dupku kada se čula buka posle koje su uvek otvarali vrata. Na njima je bila moja mama. „Došla sam po dete, Leka i ja smo se dogovorili kad mu prođu boginje, da ga vra...” Deda Prki joj je zatvarajući vrata mirno odgovorio: „Ti više nemaš sina.”



Počeo sam da trčim po kući, vozim mali tricikl i puno pričam. Svi oko mene su govorili da od priče jedino više jedem. Prepoznavao sam već uveliko ko je ko. Svi su se smejali i igrali sa mnom, ali nekako mi se činilo da me je najviše pazio deda. On me je stalno vodio u park. Jednom sam tamo otkrio manje i veće kugle. „Šta je, pile dedino, sviđa ti se kestenje. Sad ćemo da ih nakupimo koliko god voliš! Svaki koji ti se sviđi stavi u ovu torbu.“ Očas posla smo je on i ja napunili, a ja sam u rukama držao još kestenja koje nisam imao gde. Okrenuo sam se dedi čekajući da mi reši problem i čuo ga kako viče: „Komšija Mile, daj još jednu torbu, treba nam!“ Uskoro smo sa dve pune torbe došli kući. Kao za inat, najveći kesten, koji sam kao retko blago čuvao u rukama, iskliznuo mi je i počeo da beži niz brdo, daleko na drugi kraj parka. Zaplakao sam, ali me je odmah prekinuo umirujući glas. „Sačekaj me ovde i čuvaj nam torbe!“ Gledao sam dedu kako odlazi tamo daleko, predaleko, i prvi put sam ostao sam. Ali nisam se plašio. Znao sam da će se vratiti. I stvarno, brzo je stigao, a u ruci mu je sijao moj najveći kesten. „Evo ga, pile dedino, ja ću ti ga čuvati u džepu do kuće. I nemoj više nikada da plačeš, svaki problem tvoj deda uvek može da reši!“



Otac je uvek spavao. Govorili su mi da noću vozi kamion i zato mora preko dana više da spava. I ja sam voleo da spavam s njim posle ručka. Ali kada bih se probudio i zvao ga da se igramo, on bi me terao od sebe. Ja bih onda čekao i čekao, ali čim bi pao mrak, požurio bih da ga opet budim. Znao sam da kada mrak bude skroz crn, on će ustati i otići da vozi svoj glupi kamion. Zato sam stajao pored kreveta i uporno vikao „tata“. Kada bi mi i to dosadilo, uzimao bih svoju crvenu pušku. Bila

je to jedna mnogo zgodna puška. Onako tvrda, a opet laka. Hvatao sam je za deblju stranu i udarao tatu tanjom, da ga ne boli, sve dok se ne probudi. I tako, jedanput sam ga baš dugo budio, sve dok nije skočio crvenih očiju, kao onaj đavo koga mi je baka jednom pokazala krišom, da deda ne vidi. Uhvatio je moju lepu pušku i slomio je kao štap. Gledao me je kao razjareni bik iz crtaća i prišao mi tako blizu da sam osetio miris sličan buretu za kupus koje deda drži u podrumu. Prvi put sam se uplašio i zaplakao. A onda sam začuo dedu iza sebe: „Šta je bilo, pile dedino?“ Potrčao sam kod njega da me zagrli. „Tata mi je polomio pušku!“, vikao sam i ridao.

Privio me je na grudi jednom rukom. „Dobro de, smiri se“, a onda drugom rukom izvadi iz džepa okrugli sat s poklopcem i okrenu se tati, koji je sada više ličio na ono jagnje bez mane iz crtanog filma. „Slušaj me dobro, magarče, sad je sedam i petnaest, imaš četrdeset i pet minuta da mu doneseš novu pušku.“ Bila je žuta, veća i lepša. Samo ju je ćutke stavio ispred mene i otišao ne pogledavši me.



Tek u vrtiću sam shvatio šta je to sloboda. Svaki trenutak nepažnje vaspitačica koristio sam da trčim i skačem. „Kao kuće pušteno s lanca“, što bi rekla moja baba. Upoređujući se sa drugom decom, uskoro sam primetio da sam velik i debeo. Naravno, druga deca nisu na moju težinu gledala kao deka, koji mi je stalno kod kuće ponavljao: „Kako si samo zdrav, pile dedino.“ Počela su da mi se rugaju. Nisam znao da se rugam njima kao oni meni, ali sam zato brzo odlučio da veličina i krupnoća imaju svojih prednosti, pogotovo kad stignem nekog od njih pa ga pošteno odalamim. Za razliku od mene, koji se nisam žalio zbog zadirkivanja, druga deca su se žalila zbog batina, pa bih često završavao kažnjen. Probao sam prvo sa istinom, ali se pokazalo da se kasnija dešavanja bolje odvijaju po mene

kada nešto dodam događajima ili pak slažem. Uparivanjem ta dva nova oružja u nekoliko dana sam sazeo i iskočio ispred ostale dece.

To se najbolje pokazivalo mesec dana po polasku u vrtić. Ustao sam jednog jutra i čekajući da mi deka spremi doručak, uzeo *Novosti* i sam od sebe počeo da čitam, nagađajući slova. Malo kasnije su pored mene stajali svi ukućani sem Čike, i divili mi se. Samo je otac, koji tek što je stigao s posla, prokomentarisao: „To su novine od juče, sigurno je nekog čuo da čita pa ih zna napamet.“ Bez reči deda mi je okrenuo nekoliko listova i pokazao prstom naslov. Počeo sam:

„N-o-v-i t-r-e-n-d-o-v-i i tren, trend, trendovi, p-o-k-a-z-u-j-u, pokazuju, n-a-p-r-e-d-a-k, napre, napredak, n-a-š-e, naše z-e-m-lj-e, zemlje.“

Deda me je podigao na sto i izljubio dva puta. „To je moj pionir.“ Ponosno sam pogledao oca, ali on je ćutke otišao u ve-ce da opere ruke.



„Deko, šta će nam ovolike prazne kutije?“, pitao sam gledajući tatu i strica Zoku, koga sam oduvek zvao Čika, kako ih nose puneći hodnik. „Za dva dana se selimo, pile dedino!“ Izveo me je na terasu. „Vidiš koliko mesta imaš ovde za igru. E pa, kuća koju sam obezbedio tebi i magarcu od tvog oca ima pedeset puta veće dvorište samo za tvoju igru.“ – „A šta ćeš ti, deko?“ – „I ja sam dobio stan, doduše taj ću da dam tvom blenti od strica da živi, a ja sa bakom idem u selo. Mi smo, Đole, već matori.“ – „Hoću i ja da idem da živim sa vama!“ Uštinuo me je za obraz. „Nažalost, to, junače moj, ne može, od jeseni polaziš u školu.“ Suze su mi same pošle. Deko se spusti i sede na pod. „Evo, junače, sad smo iste visine, i razgovaramo kao dva ravnopravna druga, a ne kao deda i unuk.“ Zainteresovao me je i stadoh sa plakanjem.

„Dajem ti svoju časnu, svečanu komunističku reč da ćeš svaki raspust provoditi kod mene na selu, a počecemo sa tim odmah posle selidbe, do tvog polaska u školu.“



To leto je bilo najlepše u mom životu. Bio sam od jutra do mraka sa dedom. Popravljali smo kuću, štalu i obore. Napravili smo košaru za ovce na brdu. Na tom brdu, pola kilometra od kuće, imali smo šest velikih njiva i dva voćnjaka sa šljivama. Imali smo i veliku šumu. Deda me je svake nedelje vodio u lov. Ja sam nosio pušku, a on je pucao. Rekao mi je da sam još mali za pucanje, ali će me naučiti kada dođe vreme. Umesto toga mi je nabavio sekiricu i naučio me je kako njom da krešem obalu. Svaki put kada bih nešto završio, zaigrali bi mu brkovi i ponavljao bi: „Imaš zlatne ruke, imao je i onaj tvoj magarac od oca, al' ja neću dati da propadneš kao on!“ Kada smo završili sve popravke, nabavili smo stoku. Naučio sam šta su ovce, svinje, koze, krave, kokoške i guske. Odmah posle njih stigao nam je i jedan veliki pas.

„Ne plaši se, junače“, rekao mi je deda dok me je učio kako da mu priđem. „On je šarplaninac dresiran u vojsci. Zvaćemo ga Džap!“

Bojao sam se, ali mu odgovorih: „Ne plašim se, samo mnogo je velik!“

„Tako i treba, da nam čuva blago! Zapamti, Đole sine, ovo je četničko selo, pokvareni su tu seljaci, može neko da nam otruje stoku. Šta bi ti uradio da nam uquine tvoje jare?“

Pogledao sam odmah uplašeno prema štali gde se nalazio moj Mita sa svojom mamom kozom. „Neće valjda, deko?“

„E zato imamo Džapa, i ne zaboravi, seljak je pokvarena sorta.“

Počeo sam drugačije da gledam komšije zbog toga što mi je deda ispričao, ali nešto mi nije bilo jasno. Kako svi oni mogu

da budu pokvareni kad su svi bili dobri prema meni i pomagali deki kada ih je zvao? Bio sam zbunjen, mada nisam ništa pitao. Deku je znao najbolje, a ja sam znao da slušam.



Nešto u meni se posle prvih batina promenilo. Izgledao sam sâm sebi ozbiljnije. U školi se nisam uklapao. Što se znanja tiče, tu sam uvek bio među prvo troje. Toliko mi je dobro išlo da mi je na časovima postalo dosadno, ali sa drugima iz odeljenja nisam nikako mogao da nađem zajednički jezik. Svaki dan bih se ili potukao sa nekim drugim (nisam birao da li je dečak ili devojčica) ili napravio neku drugu glupost. Zvanično sam proglašen najgorim detetom po vladanju među svim prvacima, dobio sam ukor odeljenske zajednice, koji nisu imali gde da mi upišu s obzirom na to da nismo dobili knjižice, i obavezno sam bar jedan čas provodio u kancelariji pedagoga ili psihologa, slažući neke dosadne kockice. Na moju sreću, kada bi zvali kući iz škole, javljala se Milkica, Lekina „prijateljica“ koja me je pazila, a ona ništa nije govorila ocu, već mi je samo ponavljala: „Crni Đole, molim te, smiri se, šta ćeš ako ti otac sazna? Kako da te odbranim, dete? Pa eto, i te masnice po vratu i rukama ti se još vide, a zamisli da ti napravi nove!“ U tim trenucima ja sam klimao glavom i želeo da je poslušam, ali već sutra u školi ne bih mogao. Za razliku od škole, u kući sam bio miran kao bubica i sklanjao se, što i nije bilo teško jer kad Milkica nije tu, niko ko bi se zadesio oko mene ne bi me primećivao. Počeo sam da razmišljam o ocu na drugi način. Da je on pravi tata, on me ne bi tukao kad nisam ni za šta kriv. Znači nije tata. I zato sam u glavi počeo da ga nazivam Leka, iako to nisam smeo da mu kažem naglas. A i da sam se usudio, nisam imao kad. Ili je bio s nekim drugovima, a mene terao u sobu, ili je bio toliko pijan da ga ništa nisam razumeo i tada bih dobio poneki šamar kad mu ne dodam lavor za povraćanje na vreme, ili je spavao.



Tog jutra sam u školi bio van sebe od nervoze, od straha. Bio je to dan roditeljskog sastanka. Leka me je čuo nedelju dana ranije, sedeći mamuran iznad punog tanjira kisele čorbe sa dosta biber-a, za koju je tvrdio da sve leči, kada sam pričao Milkici o njemu. „Slušaj vamo, magarče, u toj školi je l' sve u redu?“ Proguta sam knedlu. „Jeste!“ – „E, onda dobro, ja ću doći da proverim.“ Nadao sam se da je zaboravio na to, ali ta uteha nije mogla da smiri paniku. Na velikom odmoru sam tražio novu žrtvu, samo da ne mislim na svoj problem. Uskoro se žrtva pronašla sama. U nekoj svojoj žurbi, prolazeći pored mene, zakačila me je jedna mala, kratko ošišana devojčica iz odeljenja. Okrenuo sam se i zveknuo joj šamar. Istog časa mi je vratila još jače. Stao sam zbunjen. Gledala me je bez trunke straha. „Ovo je bilo super, 'oćemo još po jedan?“ Nasmejao sam se. „Kako se zoveš ti?“ – „Vesna!“ Pružio sam joj ruku. „Ja sam Đole!“ Prihvatila je. „Nisi, Đole je Mraša, tebe svi zovemo Vasa.“ Do kraja odmora sam bio zbunjen, nisam ni znao da imam nadimak. Pred početak časa sam prišao njenom stolu. „Mogu li ja da sednem s tobom?“ – „Naravno!“ Oterao sam nekog čije je to mesto bilo i seo. Bio je to početak prelepog drugarstva.



Pričajući s Vesnom, nisam ni primetio da se završio četvrti čas. Bilo je vreme za roditeljski. Izašao sam ispred škole i ukopao se. Između ostalih roditelja, za glavu viši od svih, stajao je Leka. Prošunjao sam se pored njega da me ne vidi. Došao sam kući, spustio knjige i seo čekajući neizbežno. „Uzmi da jedeš“, ponudila me je Milkica. Odmahnuo sam glavom. Sela je pored mene. „Crno dete, što si tako pobledeo?“, rekla je, a onda me zagrlila i uzdahnula. „Ne plaši se, ne dam ja tebe. Malo će da viče i prođe.“ Vreme je odmicalo. Sat, dva, tri. Tresak vrata o

zid. Nisam ni podigao glavu, nisam smeo. Osetio sam zadah vinjaka i sledećeg trenutka sam poleteo prema peći. Milkica je skočila. „Ostavi dete!“ Šamar je pukao kao grom. „Ti si, kurvo, sve ovo znala, a ćutala si! Dete, kažeš! Kakvo dete, to je magarčina!“ Učinilo mi se da čujem zvuk izvlačenja kaiša iz pantalona, a onda je zafijukalo i počelo da peče. Hteo sam da udahnem, ali svaki put kada bih pokušao, negde na telu bi me ožarilo. Na kraju, kada je prestalo, osećaj je bio gori nego kada sam jednom na selu upao u staru krečanu punu kopriiva. Nisam zaplakao, pogledao sam Leku ponosan zbog toga. „Šta me gledaš, magarčino? Znaš li kakvu sam bruku i sramotu danas doživeo? Moj sin, a takvo đubre! Gledaš, a? Zaboje tebe šta ja pričam! Ćutiš! Malo ti je? Ustaj i skidaj pantalone!“

Poslušao sam ga. Uhvatio me je jednom rukom da ne bežim, mada se nisam ni pomerao. Opet je počelo da žari. Hteo sam da vrištim, ali sam se plašio. Jecao sam bez suza. Konačno sam čuo spasonosno: „Marš u sobu da te ne gledam!“ Dok sam navlačio pantalone, gledao sam Milkicu kako se pakuje. Završila je brzo i sagnula se sa suzama u očima da me poljubi. „Izvini, Đole sine.“ Na izlazu je dobacila Lek: „Ti si stoka jedna, i ništa više!“ – „Ma marš, bre, u pizdu materinu i ne vraćaj se više!“, ni on njoj nije ostao dužan. Hteo sam da sednem, ali nisam mogao, pa sam stojeći počeo iznova da čitam „Ninda“ roman.



Naučio sam novu reč „inat“. Znao sam i definiciju: kaiš puca, mene boli, ja se plašim, ali ipak gledam u jednu tačku i trpim. A sutra opet napravim nešto novo, pa kaiš opet puca, mene boli i tako dalje.

Naučili su me i šta je sramota. Kada god bismo se skinuli u svlačionici za fizičko, ostali drugovi su sklanjali pogled sa mog crnim štraftama išaranog tela, sve dok me slučajno nije videla jedna drugarica i otrčala kod učiteljice Ljubice. Ona mi je rekla

da se skinem nasred gimnastičke sale, razgledala me sa svih strana pred svima i onda upitala: „Vasiljeviću, zar te nije sramota što svoje roditelje dovodiš do ovoga? Opameti se i smiri, dete!“

Tražila mi je broj kućnog telefona i ostavila me da je čekam ispred zbornice. Čuo sam je da priča i shvatio da je zatekla Leku kući, pa još i budnog. Prišunjavao sam se ulazu zbornice da oslušnem zašto ću taj dan da dobijem batine. „Ma ne, gospodine Leko, nismo se razumeli, ne govorim vam ja kako da vaspitavate sina, ja vas samo molim da mu za fizičko u ranac spremate trenerku. Znaite, ostala deca se plaše koliko je modar. Hvala vam na razumevanju. Doviđenja.“

Mene je poslala da se presvučem, i taj čas sam presedeo gledajući druge kako se igraju.



„Slušaj, Đole, moram da pričam s tobom kao da si odrastao“, gledao me je nekako blago. Nisam osećao opasnost i u meni je počela da raste znatiželja. „Vidi, sine, nama samima ovako više ne ide. Meni je potrebna žena, a tebi mama.“ Pomislio sam na Milkicu i obradovao se. Znači da je baka ipak uspela nekako da ga nagovori, ona je volela Milkicu. „E sad, ja mogu da ti ponudim i nešto bolje od mame. Da li bi ti voleo i mlađeg brata?“ Raširio sam oči od sreće, Milkica je bila trudna. Video sam kako se igram sa bebom, ona se smeje i mazi me, a Leka je trezan i drago mu je, pa onda... Prenuo me je naglo iz maštanja. „Pa hajde više! Šta se kliberiš i bleneš kao tele u šarena vrata! Hoćeš da dovedem mamu sa batom ili ne?“ Brže-bolje odgovorih. „Hoću, tata, to je super!“ Zgrabio me je radosno i počeo da ljubi. Nije mi smetala ni gusta brada koja me je bola, ni kiseli zadah, niti što me je prejako stegao. Posle dugo vremena opet me je voleo. Kasnije me je golicao i igrao se sa mnom sve dok nisam zaspao pored njega, nesvestan šta sam tu noć uradio i koje će sve posledice moja odluka imati. Nisam znao

ni to da poslednji put spavam u njegovom zagrljaju. Milkicu, nažalost, nije doveo.



Svi oko mene su počeli da govore o politici, promenama i spominjao se neki raspad. Ja ništa od svega toga nisam razumeo. Posebno mi nije bila jasna jedna stvar. Kada su pričali o tom raspadu, izgledalo je da ga se plaše, a opet su svi na te-veu gledali šaljivu emisiju koja se zvala *Top lista nadrealista* i smejali se kada se ona bavila tim istim raspadom. Ja se nisam usuđivao ništa da pitam u vezi sa svim tim, kako slučajno ne bih dobio po glavi, a i moram priznati da su me tih dana pored izbegavanja batina jedino zanimale pesmice koje bih pisao i nindža kornjače. One su bile hit. Svako ko ih je imao u odeljenju bio je važna ličnost. Zamolio sam Leku da mi ih kupi, ali kada je čuo koliko koštaju, samo je rekao: „Marš u sobu, magarče jedan!“ Iako uplašen, probao sam još jednom. „Tata, a je l’ može samo jedna? Mikelandelo, on je najbolji. Smešan je i ima super nunčake...“ – „Jesi ti čuo šta sam ti rekao?“, prekinuo me je. „Ja gledam kako da obezbedim hranu sa ovom crkavicom, a ti mi dolaziš sa tim zajebancijama! Nemoj sad da ti...“ Pobegao sam u sobu i pomirio se s tim da ja neću biti važan u odeljenju. Shvatio sam i to da smo siromašni. To je za mene bilo nešto novo. Nikad o sebi nisam razmišljao tako. Za mene je siromašna bila Mersida jer smo za nju svi skupljali novac da bi išla na rekreativnu, a ispalo je da je moja porodica ista kao njena. Još više me je zbunilo to što je Leka posle nedelju dana doneo soni triniton te-ve, džej-vi-si video-rikorder i jedan zimski skafander za mene, koje je kupio preko sindikata, kako je rekao. Meni su taj video i te-ve izgledali kao da su doneti iz filma *Zvezdane staze*, koji sam kasno jedne noći gledao sa Čikom na Banovom brdu. Pitao sam se kako smo to siromašni kad je Leka kupio tako skupe stvari. Onda mi je sinulo. Mi nismo bili siromašni,

nego me je on slagao. U stvari nije hteo da mi kupi Mikelandela jer me više ne voli nimalo. Setio sam se kakve je sve igračke donosio Gokiju, Goginom sinu iz prvog braka, a setio sam se i svih poklona za nju i znao sam da sam u pravu. Odlučio sam da ne volim ni ja njega sve dok se ne promeni. Nisam hteo na novom te-veu da gledam *Nindža kornjače*, sklanjao sam se kada pusti neki film na videu i mrzeo sam plavi skafander koji su mi oblačili za školu. On, međutim, nije ništa primećivao. To je bio razlog što sam jednog dana u školi namerno skafander izmazao mazutom valjajući se po krovu kotlarnice. Prvu turu batina sam dobio od Goge čim sam došao kući. Drugu sam morao da čekam. Nije mi dala da odem na spavanje, iako je Leka odavno odredio da svim danima, osim nedeljom kada se puštao *Bolji život*, Goki i ja moramo biti u krevetu najkasnije u pola devet. Kada sam konačno stigao do kreveta, legao sam na stomak jer mi je cela zadnja strana tela bridela. U glavi su mi odzvanjale Lekine reči: „Sad ćeš, magarče, kad si stoka, u školu ići u onoj staroj tankoj jakni! Marš u sobu!“



Te zime, početkom drugog polugodišta, olupala mi se o glavu akcija sa skafanderom. Počelo je sa smrzavanjem kad god bih bio van kuće, a završavalo se kašljem, temperaturom i čudnim krčanjem u plućima. Goga me je prvo lečila čajem od luka, čarapama sa sirćetom i nekim smrdljivim kozijim lojem koji mi je utrljavala u grudi. Umesto da mi bude bolje, ja sam kašljao sve više i sočnije, a disao sve teže i slabije. Kada su se Leka i Goga konačno setili da pored travara postoje i doktori, bio sam u bunilu od stalne temperature, pa su me u dom zdravlja odneli na rukama. Dijagnoza je glasila: teška upala oba plućna krila. Smešten sam u dečju plućnu bolnicu na Dedinju. Bio sam najmlađi u tom trenutku na odeljenju, pa me je pod svoje uzeo stari, sedi načelnik doktor Milutinov. „Ne sekiraj

se, junače, ozdravićeš ti kod nas očas posla! Reci ti meni sad: kako ti je ime?“ – „Đole!“, odgovorih teško. „A što si se toliko zadihao?“ Slegnuo sam tužno ramenima. „Dobro, nema veze. Sad mi kaži prezime.“ – „Vasiljević!“ Doktor skinu naočare. „Junače, da nemaš ti u familiji nekog Prkija?“ Ne razmišljajući puno o tome odgovorih: „To mi je deda, tatin tata.“ Učinilo mi se da se doktor malo ispravio. „U redu, ništa se ne sekiraj.“ Dok me je mazio po glavi, obratio se sestri. „Smestite ga u manju sobu sa starijima, da ga paze, na svakih sat vremena da ga neko obiđe, nađite mu neke igračke i ako nešto zatraži, ili mu to obezbedite ili zovite mene, terapiju ću mu sad odrediti.“ Zatim je opet obratio pažnju na mene. „Plašiš li se ti injekcija?“ – „Ne!“, sigurno sam mu odgovorio. „Ja se ne plašim ničega!“ Nasmejao se. „Pravi dedin unuk, ne kažu zalud da kruška ne pada pod jabuku.“

Ležao sam u sobi sa još tri starija dečaka. Najveći od njih je bio skoro momak i on me je najviše pazio posle razgovora sa sestrom. Uskoro mi je nekoliko sestara donelo puno igračaka, slatkiša i voća. Nisam mogao da jedem, pa sam slatkiše i voće delio drugima. „Čuvaj to“, rekao mi je onaj stariji momak. Sutra su mi u posetu došli strina i Čika. Svratili su do kuće, pa su mi doneli novo gradivo da ne zaostajem. „Je l' ti dobro ovde, Đole?“, strina se odmah ubacila. „Je l' te dobro hrane, sine? Evo, spremila sam ti ja kolača.“ Klimao sam glavom i radovao se što su tu. A onda mi nešto pade na pamet. „Hoće doći tata?“ Čika mi brzo odgovori: „Hoće, hoće, čim bude mogao.“ A onda nastavi dalje: „Pusti sad to. Dolazićemo Nada i ja, a ti da nam se što pre oporaviš, sledeće nedelje polažete pionirsku zakletvu u školi.“ Čim su otišli, tražio sam doktora Milutinova da mu kažem da moram da ozdravim do sledeće nedelje. Njegova rečenica: „Ne ide to tako brzo, bićeš ti mnogo duže kod nas“ zbolela me je više od svih Lekinih batina. Legao sam u krevet tužan i pokušavao da zaspim, ali suze nisu htele da krenu. Kao da sam zaboravio kako se to radi. Najviše mi je bilo krivo što

ću razočarati mog deku i nikad neću postati pionir zbog ovih glupih pluća. Hteo sam da pričam s nekim o tome, ali nisam imao s kim. Jedan od trojice koji su bili sa mnom u sobi stalno je držao vokmen na ušima, drugi, najstariji, često me je pitao šta mi treba i sređivao mi da to što tražim i dobijem, ali nije voleo puno da razgovara, a za trećeg, koji je često svirao mali sintisajzer, rekao mi je da s njim ne razgovaram. „On je loš i bolestan u mozgu“, kazao je. I tako sam ja ćutao i prevrtao se u krevetu. Kasno te noći najstariji je ustao sa cigarom u ruci i ja podigoh glavu u krevetu. „Što ne spavaš ovako kasno?“, prošaputao je. „Ne mogu...“ – „Stani, ne deri se, probudićeš celo odeljenje“, stišao me je on. „Idem ja da popušim jednu, a ti nikom ni reč o ovome. Dogovoreno?“, namignuo mi je. „Mogu li i ja sa tobom?“ – „Ne možeš, ti si mali i još uvek si mnogo bolestan, zato moraš da ležiš što više.“ Uzdahnuo sam. Čim je izašao, onaj treći, loši, okrenuo se prema meni. „Ni ja ne mogu da spavam. Hoćeš da sednem na krevet pored tebe? Ako me pustiš, daću ti sutra sintisajzer da sviraš.“ Nije me zanimalo sintisajzer, ali sam hteo da pričam sa bilo kim, pa se malo pomerih u stranu i on ustade i sede kraj mene. Počeo sam da mu govorim o zakletvi i deki. On je samo klimao glavom i zavukao jednu ruku pod moje ćebe i počeo da me mazi po grudima. Čim sam to osetio, počeo sam da ustajem iz kreveta, ali me on pritisnu drugom rukom. „Šta ti je, smiri se, pa samo se malo igramo“, reče mi tiho. „Shvataš šta je igra, zar ne?“ Znao sam šta je igra, ali ovo nije bilo to, pa počeh vikati: „Pusti me, pusti me!“ I baš tada najstariji utrča u sobu. Zgrabio ga je i bacio na pod, a zatim ga stade šutirati, sve dok loši nije uspeo da se izvuče iz sobe. „Jesi li dobro, mali?“, upita me najstariji. Klimnuo sam glavom i on ode napolje. Ustao sam i izvirio za njim. Pričao je nešto besno na kraju hodnika sa dežurnim lekarom i sestrama, a oni su ga smirivali. Kada se posle dugo vremena vratio u sobu, s njim je bio doktor Milutinov, nasmejan kao i uvek kada bi pričao sa mnom. „Junače, jesi li dobro? Dođi ovamo da te pogledam.“

Skinuo me je u svojoj ordinaciji, gledao sa svih strana, ispiti-
vao o onom trećem i o tome šta je bilo. Na kraju mi dade kesu
gumenih bombona. „I molim te“, reče mi, „pošto nije došlo ni
do čega što se ne bi dalo ispraviti, zaboravi na ovu noć kao da
si ružno sanjao. A sledeće nedelje te čeka iznenađenje.“ Noć
nisam zaboravio, bombone sam pojeo, iznenađenje me nije
interesovalo jer sam bio tužan, a lošeg više nikada nisam video.



Deda se pojavio svečano obučen na vratima moje sobe u bol-
nici. Pridržavao me je, zbog malaksalosti, dok sam ponavljao
Danas, kada postajem pionir. Na kraju ceremonije me je polju-
bio dvaput, čestitajući mi rečima: „Danas si počeo da postaješ
čovek!“ Ispred bolnice nas je sačekao doktor Milutinov, sve-
čano, sa odborom za doček. „Čestitam, ratni družo“, obratio
se dedi. Mene su sa brdom slatkiša plegli u krevet, a pored
mog su dovezli drugi prazan, na čijem su jastuku lepo složili
pionirsku maramu i kapu da im se divim.



Čika se oženio strinom. Bila je to prelepa svadba. Počeo je moj
treći razred. Počeo je i rat. Naučio sam puno novih izraza. Hr-
vatska, ustaše, četnici, klanje, izdajnici, izbeglice, vojne kolone,
Krajina... Neki od njih su mi bili daleki, a opet neki od njih su
mi postali veoma bliski. Pogotovo kada su Leku pozvali u voj-
sku. Čitajući poziv, Goga ga je pitala zabrinuto: „Šta ćeš, Leko,
da radiš?!“ Otpio je čašicu i odgovorio: „Nema tu šta mnogo da
se misli. Ti znaš da sam ja zadnjih šest meseci pre ovog sranja
vozio novine za Knin. Pa i poslednju turu *Novosti* sam im ja
odvezao.“ – „Znam, Leko, ali to nije razlog...“ – „Jeste!“, lupi
on pesnicom o sto. „Ja sam se krajiškog vina napio. Red je da

tim ljudima pomognem da sačuvaju živote, kuće i vinograde, kad su me već pozvali. Misliš ti da bi zvali nas iz Srbije da mogu sami?“ Nije mu odgovorila, samo je počela da plače i otišla u podrum po njegovu staru uniformu JNA koju je dužio kao rezervista. Kada ju je obukao, rukavi košulje i nogavice bili su mu kratki, a šinjel nije mogao da zakopča. Uzeo je kapu, takozvanu titovku, skinuo petokraku i umesto nje na isto mesto stavio ovalnu pločicu na kojoj su bila urezana četiri ćirilična slova S. Bila su raspoređena oko krsta, okrenuta leđima jedno drugom. „Šta je to, tata?“ usudio sam se da ga pitam. Začudo, nije se iznervirao, već mi nekako nasmejano opali čvrgu. „Ovo ti je, magare moje, naš srpski simbol. On znači: *Samo sloga Srbina spasava*.“ Kada je zakazanog datuma po pozivu polazio i kada sam ja konačno došao na red za pozdravljanje, sagnuo se i pokazao mi ka kapi: „Zapamti ovaj znak za ceo život, i najgore da se desi, on to vredi.“ Zatim me poljubi u obraze tri puta. „Ovako se mi Srbi ljubimo, a ti si moje srpsko magare. Čuvaj brata i slušaj majku.“ Naježio sam se na pomen reči „majka“, ali mu klimnuh glavom. Onda je izašao.



Izrazi koji su mi postajali toliko bliski kao da sam se rodio s njima bili su: vojna vežba, restrikcije, batine i glad. Vojna vežba je bio naziv za Lekin odlazak u rat u kojem Srbija zvanično nije učestvovala. Restrikcije su bile ime za sedenje na hladnoj TA peći svake večeri dok sam umotan u ćebe učio pod svetlom sveće. Batine su bile način života koji se ustalio. Obično bi usledile nakon što bi Goga na te-veu, u retkim trenucima kada je bilo struje, videla da se najveće borbe vode oko mesta iz kojeg se Leka baš nekoliko dana ranije javio, a ja odmah potom napravio neku glupost. A glad? Ona nije bila izraz za nešto. Ona je bila stvarna. Goga je znala da se liši poslednje kore hleba iz kese i podeli je Gokiju i meni. Nažalost, pitanje je bilo šta

staviti na hleb. Odgovor je pronašla prvo u podrumu. Iznela je zaboravljene tegle sa džemom, stare sigurno četiri-pet godina, koji je davno prokisao. Nekako ga je prekuvala i mogao je da se koristi. Bio je odvratan, ali ipak jestiv. A onda je iz mesne zajednice nabavila paštete u konzervama od pola kile sa znakom crvenog krsta na sebi. One su po sebi imale neke alge koje su im čuvale dugovečnost i bile su odvratnije čak i od džema.

U kući se ustalio običaj da ja, koji sam išao ujutro u školu, ustanem tako što me Goga probudi posle zvonjave sata, sredim se, a zatim na sto preko jedne polovine postavim beli stolnjak, iznesem hleb i veliki nož za sečenje tog hleba, i onda postavim šta ću još doručkovati. Jednog jutra sam uradio sve po propisu, do dela stavljanja još nečega uz hleb na sto. Otvorio sam frižider i gledao u džem i paštetu. Nisam mogao da se odlučim. Već mesecima sam gledao u njih i bilo mi je muka. Goga je već ustala i sekla hleb. Bila je neispavana i nervozna. Goki, koji je to radio kao mali, pa prestao, opet je počeo da piški u krevet, pa je više od pola noći provela menjajući mu čaršave i perući ih da se ne usmrde. „Šta čekaš, daj nešto da ti namažem.“ – „Ne znam šta!“, odgovorih joj tužno. „A ne znaš šta?!“ Osvrnula se oko sebe kao da traži nešto, a onda primeti nož u svojoj ruci. Gađala me je njime. Pogodio me je u ruku i pao zvečeći. Zaledio sam se. Do mozga mi je dopiralo da je nož tup i da mi ne može ništa, ali zbolelo me je u grudima, kao da mi je probio ruku. „Sad uzmi sam, pa maži sebi šta hoćeš!“ Okrenula se i besno se vratila u krevet.



Sve svoje strahove i muke lečio sam čitanjem knjiga iz školske biblioteke. To je ujedno bio i najbolji način da se sklonim Gogi s puta, kao i da mi u tom sklanjanju vreme najbrže prođe. U knjigama sam mogao biti bilo ko. Uskoro u delu biblioteke za mlade razrede nije postojala knjiga koja nije prošla kroz moje

ruke, pa mi je bibliotekarka dala pristup svim policama. Tako sam i pronašao knjigu *Mudre misli svih doba*. Čitajući je na velikom odmoru pored glavnog ulaza, gde je po kazni redovno trebalo da zapisujem ko dolazi u školu, što naravno, čim me niko nije nadzirao, nisam radio, našao sam sledeći zapis: „Patriotizam je vrlina zlih. – Oskar Vajld“. Iznervirao sam se jer sam znao da je moj Leka patriota a znao sam i to da nije zao. U besu sam iscepao list sa tom misli i nastavio da ga cepkam u još sitnije komade. Tada je naišao domar. Momentalno mi je opalio takav šamar da mi se ceo ulaz okrenuo naopak. Odveo me je kod učiteljice i zaradio sam, bez ikakvog pitanja zašto, novi ukor, ovaj put direktora, i zabranu korišćenja školske biblioteke. Za divno čudo, Goga, koju su nazvali iz škole, nije me takla kod kuće. Saslušala me je, strogo zapretila na temu budućeg cepanja knjiga i dozvolila da se upišem u gradsku biblioteku „Vuk Karadžić“, gde je upis deci do četrnaest godina bio besplatan. Čak me je pustila napolje da se igram pre domaćeg. Kao da je bila vesela zbog nečega.



Leka je i dalje branio Beograd u Vukovaru i ostalim gradovima i selima „lijepe njihove“. Ja sam sve više širio krug kretanja oko kuće i shvatanja sveta uopšte. Koristeći odlaske u biblioteku, gde bih zamenu knjiga vršio u trku, višak planiranog vremena za odlazak i povratak provodio sam šunjajući se po kraju. Upoznao sam svaku prečicu i dvorište u krugu od deset ulica. Stizao sam ponekad i pet tramvajskih stanica daleko od kuće. Što se tiče shvatanja sveta, tu mi je najviše pomogla nova reč koja je virila iza svakog ćoška. Inflacija. Svi su trčali da gomile dinara zamene za nekoliko nemačkih maraka. Marka je postala neka vrsta boga. Počeo sam da primećujem na svojim šunjanjima da sve više lepo obučениh starih ljudi prevrće po kontejnerima

i jede iz njih. S druge strane, primećivao sam i mlade momke, skoro dečake, koji nose skupe patike i trenerke, a oko vrata debele zlatne lance. Čuo sam od starijih za nekog Kneleta, gutao sam priče o njegovoj hrabrosti. Njega niko nije mogao da maltretira, želeo sam da budem kao on.



Leka se vratio kući. Da li mu se konačno smučilo ili je neko pozvan za to odlučio da je odratovao svoje, nikad nisam saznao. Za razliku od nekih drugih koji su se bogatili u tom ratu i tokom njega, on je kao trofej doneo komplet *Vjesnikovih* knjiga Agate Kristi, jednu zglobnu stonu lampu za učenje i karabin i pištolj. Dozvolu za to oružje dobio je uzevši državljanstvo Republike Srbske Krajine. Gledao sam kako redovno čisti svoj pištolj, koji je bio i veći i opasniji od sva tri dekina, i divio mu se. Odlučio sam da i ja kada porastem imam bar dva takva. Ti trenuci su mi bili i jedini lepi pored njega. Sve ostalo je bilo, kako smo mi klinici u školi govorili među sobom, sranje. Kada nije radio, on je ili spavao ili pio, a ja sam stalno bio nešto kriv. Počelo je s tim što sam bio najglasniji na ulici ispred dvorišta, pa me je on stišavao šamarima, a nastavilo se standardnim batinanjima posle roditeljskih sastanaka, koji su, kako se meni činilo, bili prečesto zakazivani. Na kraju sam napravio svoj mali cenovnik u glavi. Ako napravim ovo, dobiću toliko i toliko udaraca rukom ili kaišem, ako napravim ono, dobiću toliko. Iako sam se u osnovi plašio, počeo sam na neki način da se inatim. On bi me izgazio zbog nečeg, a ja bih, iako sam znao da ću opet loše proći, uradio isto. To je bio, kako sam zamišljao, moj mali pokret otpora, o kojem sam čitao u knjigama o Drugom svetskom ratu. Takvo moje ponašanje imalo je i jednu prednost. Nigde na telu više nije mogla da mi izađe nijedna modrica, pa ni on ni Goga nisu mogli da primete kada sam se tukao van kuće.